

I. N. D. N. J. C.
DISSERTATIO THEOLOGICA,
DE

UNICO SS.

THEOLOGIAE PRINCIPIO,

QUOD EST

S. SCRIPTURA CANONICA,

QUAM

DIVINO SPIRITVS S. ADJUMENTO,

PRÆSIDE

DN. JOH. HENR. MAJO,

SS. THEOL. D. EJUSD. ET LL. ORIENT.

PROF. ORD. IN ALMA LUDOVIC. CONSIST. ASSES-

SOR. GRAVISS. STIPEND. EPHOR. PÆDAG. ET

DISTR. ALSF. AC MARB. SUPERINT.

MERITISSIMO,

DN. PATRONO ET FAVTORE SVMMA

OBSERVANTIA DEVENERANDO,

IN AUDITORIO THEOLOGICO

PUBLICE DEFENDET,

AD D. NOVEMBR. M. DCCVI.

JOH. CONRAD. CREUZERUS,

MARBURGENS.

GISSÆ-HASSORUM,

excud. JOH. REINHARDUS VULPIUS, Acad. Typogr. 1710.

29.

1710

oll. diss. A
5, 35

24. A 195 (35.)

D I S S E R T A T I O T H E O L O G I C A
DE

M A T T H A E O S

T H E O L O G I C A E P R I N C I P I O

Q U O D E S T

S. S E R I P T U R A C A N O N I C A

D I V I N O S P I R I T U S I N D I C A M E N T O

D N I J O H A N N E S M A I O

S S T H E O L O G I C A E P R I N C I P I O
I N Q U O D I N A L I A P A R T E P E D A G O G I C A
S O R G R A V I S S I M I S I N D I C A M E N T O S U P E R I N T

D I P A T O R I O E T P A T R O N O F S T I M M I

I N A U G U R I O T H E O L O G I C O
P R A E S I D I O D E M O N S T R I

J O H A N N E S C O N R A D O C R I T I C U S

Handwritten scribbles

כִּשׁוֹן

יְהוָה אֱלֹהִים :

Vemadmodum Philosophus non nisi ratione, Jure - Consultus non nisi lege subnititur, & uterque sine utraque aliquid dicere erubescit: ita & Theologus non nisi Sacra Scriptura Canonica subnitatur, nihilque nisi λόγια τῆς Θεῆς loquatur, veluti Divus I. Pet. 4, 10. Paulus coram Agrippa testabatur, nihil se loqui extra Mo. Act. 26, 22. sen & Propbetas. Ideo perquam necessum est, quemvis Theologum ante omnia HOC de PRINCIPIO suo dispicere, idque in arce collocare, quo hoc ipsum sua consistat firmitate solida atque immota; quia alicquin, eo neglecto, frustra omnis impenditur ipsius opera. Cum igitur presentem hanc Exercitationem Theologicam speciminis studii mei sacri publice habere constituerim, de Primo & Unico S. S. Theologiæ Principio differere placuit. Ab hoc enim Theologus incipit, in hoc proficit, ex hoc solo perficit. Instituti mei ratio autem non est, naturam Theologiæ aut S. Scripturæ absolute & in se, verum relate utramque considerare, huncque respectum, quem S. Scriptura ut principium unicum aut adequatum ad SS. Theologiam, tanquam unicum & adequatum suum principiatum, habet, ostendere & defendere. Faxit Christus Jesus, qui A. & Ω. S. Scripturæ primum fiendi & essendi principium, ut & SS. Theologiæ, fidei nostræ salvificæ unicus inceptor, promotor & perfectior est, ut hic presens conatus meus, qui unice in ipsius sanctissimi & gloriosissimi nominis gloriam, veritatis stabilimentum, & in Ecclesiæ utilitatem collimat, hoc ipsum assequatur, Amen.

A 2

THESIS.

THESIS.

*Principium cognoscendi incomplexum, unicum & adequatum
S. S. Theologiæ est verbum Dei scriptum, è quo solo cuncta
fidei dogmata demonstranda & deducenda sunt.*

ΕΚΘΕΣΙΣ.

§. I.

TRia hic potissimum inducenda sunt, utpote verbum Dei scriptum sive sacram Scripturam S. S. Theologiæ principium cognoscendi, (2) incomplexum, (3) unicum & adæquatum esse.

§. II.

Cum vero nonnulli termini technici in hac thesi, nostra occurrant, operæ pretium forte erit, in antecessum paucis genuinum eorundem præmittere vel repetere significatum; ne quis in vocabulorum lusu erroris sui patrociniū & asylum quærat, & in λογμαχίαν degeneret seria disputatio.

§. III.

Principii vox connotat respectum ad principatum; hoc tot modis sumitur, ac illud. Est autem principium triplex, *fiendi, essendi & cognoscendi*, cujus explicatio penes quemvis Philosophum, applicatio vero apud B. D. Kænigium in Theolog. posit. acrom. p. 5. b. obvia est. Præ cæteris principium cognoscendi hic consideratur, quod vulgo dicitur, unde res in cognoscendo dependet, cujus correlatum sive principiatum non est res ipsa, prout respectu principii fiendi & essendi, sed potius rei ipsius cognitio. Ejus principiatum in scientiis nihil aliud est, quam conclusiones, quæ ex illo inferuntur. Hinc in quavis scientia principium cognoscendi dicitur id, ex quo cognitio infertur & cognoscitur conclusio; Et primum cognoscendi principium dicitur, ex quo primo & ex se cognito, conclusiones omnes, quæ sub illius scientiæ considerationem cadunt, ultimo inferuntur & cognoscuntur, ita ut in eo, ex se cognito, cognitio intellectus sistat, nec ad aliud prius principium, ex quo & ipsum cognoscatur, progredi ei liceat. Et tale est ipsa sacra Scriptura, quoties in respectu ad Theologiam consideratur. Vid. Jo. Musæus in Introd. in Theolog. p. 222.

§. IV.

§. IV.

Hoc autem principium cognoscendi *incomplexum* & *complexum* est. *Incomplexum* est terminus vel res aliqua, quatenus ex ea aliquid cognoscitur: sic medius terminus in syllogismo est principium *incomplexum*, ex quo cognoscitur conclusio, quod vera sit, e. gr. ex hoc medio termino syllogismi: *anima intelligente praeditum esse*, cognosco, aliquid esse *hominem*. Principium vero *complexum* est integra propositio, quatenus ex ea aliquid cognoscitur, e. gr. cum ex hac propositione: *Homo est anima intelligente praeditus*, cognoscitur hæc conclusio: *Homo est capax scientia*. Sic Scriptura S. quatenus sumitur pro medio termino in discursu theologico, est *principium* in Theologia *incomplexum*: quatenus a. Scriptura S. sumitur pro ipsis libris canonicis, in quibus dicta divinitus inspirata continentur, eatenus dicitur principium, quatenus dicta & propositiones, ex quibus conclusiones Theologicae deducuntur & cognoscuntur, in se continet. Quo sensu, juxta communem loquendi consuetudinem Scriptura S. Theologiae principium vocatur; non statim tamen propterea cum hoc addimento *complexum* principium dicendum est. Nam *complexum* idque primum Theologiae principium cognoscendi est hæc propositio: *Quicquid S. Scriptura tradit, iudubitato verum est*, in hoc enim omnis tandem discursus Theologicus resolvitur. Hæc sunt ipsa B. D. Beckmanni verba, quæ non sine causa ab eo mutari volui, quo non tantum genuinam hujus divisionis quoad suas species definitionem, verum etiam ejusdem accuratam applicationem ostenderem, & sic rei veritatem una cum autoritate tanti olim in Ecclesia nostra Theologi conjungerem. Videbis ejus annot. in Hütteri Comp. p. m. 9. & confer. Colleg. Polem. p. m. 15. 16. ut & Job. Musæi, Theol. acutissimi libr. de *usua princip.* p. m. 436. nec non Quensted. didact. pol. de Theol. principio. 33. ubi hæc leges verba: Sola S. Scriptura canonica est *principium* Theol. *incomplexum*, utpote ex qua sola dogmata fidei probanda & deducenda; *Complexum* vero est hæc propositio: *Quicquid S. Scriptura dicit, infallibiliter verum, reverenter credendum & amplectendum est*. Add. Valent. Velib. *Metaph. de princip.* p. m. 517. & seq.

§. V.

Exceptio.

Verum excipiat quis: Sacra Scriptura, cum non terminus simplex, verum compositus sive complexus sit, hanc ob rem principium quoque complexum audit. At neutiquam hoc sequitur: nam principium complexum, prout ostensum, oportet esse integram propositionem. Nec obstat hic vocum complexus sive compositio; licet etiam voces complexæ numerum ultra denarium accrescant, exinde tamen hoc non fluit, quod tales voces grammaticæ complexæ constituent principium aliquod complexum, quod Logicam aliquam combinationem postulat, quæ fit vigore copulæ est; unde fit, ut in tali oratione logica semper aliquid vel affirmetur vel negetur. Videtis B. Ebelium, qui Gieslæ quondam Christianus existit Aristoteles, cujus hæc sunt verba in Philos. Univers. disput. 3. sect. 1. art. 1. p. m. 37. Principia sunt vel complexa, vel incompleta: hæc dicuntur, quæ sunt principia vel causa essendi & terminus medius in demonstratione, quale etiam definitio, quæ etsi sit quiddam complexum, absolute constat ex pluribus terminis, tamen non est principium complexum, quia non est integra propositio. Eadem sunt verba B. Velth. Theol. & Phil. accurati vel supr. cit. Non statim omne principium cognoscendi, quod est complexum quid, ideo est principium cognoscendi complexum: ita e. gr. quando medii termini loco in syllogismo ponitur definitio, & majoris termini loco definitum, sic sane definitio & principium cognoscendi utpote medii loco posita, & est complexum quid, nec tamen est principium complexum, quia non est integra propositio, sed extremum propositionis. Magna idcirco est differentia inter terminum complexum & principium complexum, ab illo ad hoc N. V. C. Itidem inter terminum complexum voce tantum & terminum significatione complexum. e. gr. animal rationale est quidem terminus voce complexus, minime vero significatione talis. Vid. B. D. Rudmuff. instit. Log. c. 2. p. 16. par sic ratio est cum Sacra Scriptura.

Responsio.

Verum excipiat quis: Sacra Scriptura, cum non terminus simplex, verum compositus sive complexus sit, hanc ob rem principium quoque complexum audit. At neutiquam hoc sequitur: nam principium complexum, prout ostensum, oportet esse integram propositionem. Nec obstat hic vocum complexus sive compositio; licet etiam voces complexæ numerum ultra denarium accrescant, exinde tamen hoc non fluit, quod tales voces grammaticæ complexæ constituent principium aliquod complexum, quod Logicam aliquam combinationem postulat, quæ fit vigore copulæ est; unde fit, ut in tali oratione logica semper aliquid vel affirmetur vel negetur. Videtis B. Ebelium, qui Gieslæ quondam Christianus existit Aristoteles, cujus hæc sunt verba in Philos. Univers. disput. 3. sect. 1. art. 1. p. m. 37. Principia sunt vel complexa, vel incompleta: hæc dicuntur, quæ sunt principia vel causa essendi & terminus medius in demonstratione, quale etiam definitio, quæ etsi sit quiddam complexum, absolute constat ex pluribus terminis, tamen non est principium complexum, quia non est integra propositio. Eadem sunt verba B. Velth. Theol. & Phil. accurati vel supr. cit. Non statim omne principium cognoscendi, quod est complexum quid, ideo est principium cognoscendi complexum: ita e. gr. quando medii termini loco in syllogismo ponitur definitio, & majoris termini loco definitum, sic sane definitio & principium cognoscendi utpote medii loco posita, & est complexum quid, nec tamen est principium complexum, quia non est integra propositio, sed extremum propositionis. Magna idcirco est differentia inter terminum complexum & principium complexum, ab illo ad hoc N. V. C. Itidem inter terminum complexum voce tantum & terminum significatione complexum. e. gr. animal rationale est quidem terminus voce complexus, minime vero significatione talis. Vid. B. D. Rudmuff. instit. Log. c. 2. p. 16. par sic ratio est cum Sacra Scriptura.

§. VI.

Except. II.

Porro, quis instet: S. Scriptura, etsi non ipsa sit propositio, continet nihilominus multas conclusiones Theologicas actu in se, ob quas, necessum est, audiat principium complexum. At hoc scien-

Respons.

scien-

sciendum, denominari aliquid bifarium, vel *proprie*, vel *improprie*; *proprie*, cum res aliqua de sua essentia sive ex definitione denominatur; *improprie*, quando res vel ab effectu, vel affectione, vel circumstantia quadam denominatur, v. gr. si quis monstrato medicamento ad aegrotum diceret, hoc est sanitas, sanitatem tibi offero, is procul omni dubio prædicatione seu denominatione impropria uteretur; aut si continens à contento suo denominationem accipit, Metonymica & impropria est, e. gr. Saccus triticum seu aliud quoddam in se continens frumentum, *proprie* & sui respectu consideratur, ens per se dicitur, at granorum respectu triticorum, sui scilicet contenti, Ens per accidens. Unde aliud est querere: An S. Scriptura *proprie*, accurate & in se considerata, prout terminus logicus est, qui in enunciatione quadam vel subiecti vel prædicati vices subit, dicenda sit *principium cognoscendi incomplexum aut complexum*? Jam prius nemo, nisi affectata sit ignorantia, inficiabitur, bene vero posterior. Et aliud est querere. An verbum Dei *metonymice* sumtum *principium* vocari possit *complexum*? quod ambabus largior manibus. Quo & illi omnes colimare videntur, qui S. Scripturam, Philosophorum jurisprudentiam &c. *principia complexa* vocant. Verum enim vero hanc *αἰνολογίαν* supra §. 4. D. Bechmannus evitat, ubi mavult *principium præcise* dictum in tali significato improprio appellare, quam *determinate* complexum audire. Hinc in Theol. sua pol. c. i. hac de re valde perspicuus est, & S. Scripturam in hoc improprio significato neutrum, nec incomplexum, nec complexum, vocat, verum ab utroque præscindit & tertio modo sumit; *potest autem*, inquit, *tribus modis sumi principium cognoscendi: cum queritur de Theologie principio.* (1) enim per *principium cognoscendi*, intelligi potest *medius terminus in syllogismo*, quem Theologia format & hoc solet dici *principium incomplexum*. (2) Intelligi potest per *principium integra propositio*, qua utitur Theologia in syllogismo tanquam *premissa ad inferendam conclusionem*, & dicitur *principium complexum*. (3) Per Theologiae *principium nonnunquam intelligitur id, quod cujusque conclusionis Theologica principia actu in se continet.* Quæ ἀνεπίβητα tanti Viri maximopere est laudanda præ-
alio-

aliorum ἀκυρολογία, qui sæpissime ob nullam causam aliam in terminis ancipites saltant, quam ut vel ignorantiaæ asylum quærant, vel plures λογομαχίας & inanes controversias excitent, qui sunt hac Philosophorum lege stringendi, terminus in disciplina valet uti numerus in Politia.

§. VII.

De principio unico & adæquato sciendum est, sumi id vel *in respectu ad incomplexum, vel ad complexum, hoc modo* principium adæquatum tale dicitur, quod in discursu conclusionem tanquam principiatum suum unice & adæquate infert, & nihil aliud est, quam ambæ præmissæ junctim sumtæ, quarum alterutra tantum & seorsim sumta, respectu conclusionis in syllogismo *principium cognoscendi inadæquatum* dicitur. *Illo modo*, quo nunc unicum & adæquatum intelligimus, itidem diversus oriri potest sensus, si scilicet S. Scripturam ut revelationem divinam *vel materialiter vel formaliter* concipimus. Revelatio div. ex parte *sui materialis*, nempe ex parte signorum, quibus quæ nosse nostræ interest salutis, potentiaæ cognoscendi repræsentantur; *vel ex parte formalis sui*, sensus scilicet rerumque revelatarum. Quando dicimus revelationem div. fuisse olim variam & multiplicem, potissimum id intellectum volumus de revelatione, ex parte *materialis* spectata. Signa enim, & hinc nati revelationum modi plures DEO olim in usu fuerunt, juxta illud Ebr. I. v. I. πολυμερῶς ἢ πολυτρόπως *multifariam*, vel ut Beza reddit, *multis vicibus, multisque modis Deus olim locutus est Patribus*. Ex parte *formalis* autem & rerum revelatarum in substantialibus quidem, & quæ ipsum salutis fundamentum concernunt, semper eadem fuit, cœpitque statim post lapsum in protevangelio de semine mulieris, caput serpentis contrituro, primis nostris Parentibus à Deo patefacto. Ratione claritatis autem & notitiæ distinctioris, itemque ratione aliarum doctrinæ partium, circumstantiarum, & ceremoniarum, revelatio divina etiam ex parte *sui formalis*, temporis progressu, sua sumsit incrementa. Quemadmodum autem revelatio divina varia & multiplex olim fuit, neque omni tempore tota, ita nec Theologiæ *principium* d. m. pro quovis temporis statu, cognoscendi Unum & adæquatum fuit, veluti hodiernum est tale.

ΒΕΒΑΙΩ-

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ. τ. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

His ob controversiæ momentum præmissis, nostram sententiam membrotenus certis corrobore argumentis: *Cuicumque vera definitio omniaque requisita (1) principii cognoscendi, (2) incomplexi (3) unici & adequati conveniunt, id ipsum est quoque principium S. S. Theologiae incomplexum, unicum & adequatum. Jam vero S. Scriptura vera definitio omniaque requisita principii cognoscendi, incomplexi, unici & adequati conveniunt. Ergo S. Scriptura est quoque principium cognoscendi incomplexum, unicum & adequatum. Major sua veritatis luce cuivis in oculos splendet. Minoris valor si cui invalida ea videtur, is tentet (N) ex genuina definitione (α) principii cognoscendi, (β) incomplexi (γ) unici & adequati, Annon ex S. Scriptura vera & salutaris Theologia in esse suo cognito procedat? Annon S. Scriptura mediæ termini vices aliqua in enunciatione subeat & terminus simplex (logice) sit? An non unicum & adequatum illud Salutis nostræ fundamentum & principium sit, quod aliud ullum à suo latere una stare minime patitur. Hoc unicum omnes jubemur scrutari, inque salutari hujus unius scrutinio vitam assequimur æternam, Joh. V. v. 39. (2) Omnia principii cognoscendi incomplexi & adequati requisita ei conveniunt, quippe quæ sunt: Esse πρώτον & άμεσον, αληθές, άνυπέυθυνον, άυτόπιστον &c. primum & immediatum, verum, infallibile, per se fide dignum &c. Ergo Sacra Scriptura est principium cognoscendi incomplexum, unicum & adequatum.*

§. II.

Principium cognoscendi Theologiæ S. Scripturam esse, sic arguo: Unde perfecta & salutaris Theologia & Christiana religio potest cognosci; id ipsum ejusdem cognoscendi principium est. Atqui ex S. Scriptura perfecta & salutaris Theologia & Christiana religio cognosci potest. Ergo. Major claret ex vera principii cognoscendi definitione, de qua supra. Minor vera est ob veram ante dictam principii cognoscendi, quæ S. Scripturæ est, convenientiam.

§. III.

Principium incomplexum esse sic arguo: Si Scriptura S. est prin-

B

prin-

principium Theologiæ vere & proprie dictum, quod in discursu aut medius terminus, aut integra propositio est, tum aut incomplezum aut complexum erit. Si prius, habeo, quod posco? si posterius, quæro, ubi, quæso, habet sua incomplexa? nullum, ut constat, complexum sine incomplexis, ad minimum duobus, consistere potest. Quod vero proprie dictum cognoscendi principium est, nec in incomplexa resolvi potest, è quibus alias constare oportet; illud principium cognoscendi complexum nunquam dicitur, è contrario autem incomplezum non potest non esse. At fortassis non nemo excipiat: adesse duo incomplexa, videlicet *scriptura & sacra*, sed nugæ! contrarium ad oculum monstrabo, si principium complexum per integram propositionem, ut decet, mecum definis; cum igitur S. Scriptura non sit integra propositio; Ergo nec complexum, & nos invicem consentimus. Si vero principium complexum proprie dictum sic definire mavis: *Quod est id, quod continet in se multas propositiones*, tum profecto in foveam incidis, quoniam id ipsum Scripturæ quoque competit. Et sic juxta te itidem non principium incomplezum, sed complexum esset, sicque tibi ipsi repugnas. Insuper hæc definitio etsi suo modo toleranda, nulli tamen convenit principio proprie dicto, incomplezo scilicet & complexo, sed tertio alicui, quod præscindit ab utroque, uti jam ex cit. *B. Bechm. Th. Pol.* monstratum fuit. Ad hæc, si S. Scriptura tibi principium complexum est, velim, mihi dicas, quale hoc sit cognoscendi principium Theologiæ: *Quicquid S. Scriptum dicit, illud indubitato verum est.* Hoc tibi nec est incomplezum, nec complexum, ergo nullum, quia tertium *strictè* dictum non habes. Quod vero dictu absonum est, omnium doctorum consensu.

Tertium.

§. IV.
Unicum & adæquatum esse pariter arguo: Ad quod omnes unice legendum & scrutandum remittimur, è quo solo fidei Christianæ Mysteria innotescunt, quod adeo perfectum est, ut ei nihil addendum aut demendum sit, illud est unicum & adæquatum Theologiæ principium. Jam vero verbum Dei scriptum est id, ad quod in salutari fidei Christianæ cognitione unice legendum & scrutandum

dum

dum à Christo remittimur Joh. V. 39. Esa. VIII. 20. Luc. XVI. 29.
 & adeo perfectum, ut nihil addendum nec demendum, Deut. IV.
 26. Apoc. XXII. v. 19. seqq. Verum excipiat quis: in his cit. di-
 ctis non adjici exclusivam *unice, solum, tantum* &c. e. gr. solum
 Dei verbum scriptum scrutandum, sola lex div. audienda &c. inde
 minorem esse falsam. Resp. Licet hæc excludendi voculæ non adsint
formaliter, sufficit adesse eas *virtualiter*, sive licet non existant *ex-
 presse*, sufficit adesse *suppresse & implicite*. Si enim ille, qui S. Scri-
 pturam scrutatur, in salutarem Theologiæ cognitionem, vigore
 promissi divini, ducitur & vitam æternam assequitur; utique è
 contrario, qui aliud ullum, ad quod à Salvatore suo non est re-
 missus, principium agnoscit; a regia vitæ æternæ via exorbitabit.
 Quid quæso, hoc aliud est, quam quod sola sacra Scriptura sit
 scrutanda? Pariter se res cum cæteris dictis habet. Itidem è solo
 Dei verbo scripto Mystera Christianæ fidei nobis innotescunt.
 Matth. XVI. 17. ubi neque vocula exclusiva sola reperitur *expresse*,
 veruntamen nihil *facilius* elici & addi potest & debet ea. Plura hac
 de re qui cupit, videat Biblia *Lutheri* vindicata à Joh. Musæo con-
 tra Eberm. Dissert. apol. 2. per tot. (2.) Excipiunt Pontificii; ser-
 monem esse iis in dictis Deut. IV. 26. Apoc. XX. 29. seqq. de verbo
 Dei viva voce tradito, ut vult *Bellarmin.* lib. IV. de V. D. scripto c. 10.
 sed pariter hæc exceptio hic locum non invenit, siquidem eo de
 verbo c. 1. sermo est, quod viri *ἑρπυνοῖ* prius viva voce tradide-
 runt & postmodum literis signarunt. Ergo stat conclusio nostra
 inconcussa, S. Scripturam esse unicum & adæquatum S. S. Theo-
 logiæ principium.

ANTITHESIS.

§. I.

His ita expeditis, jam facile erit judicare, quid de hac sequente
 Quæstione sit statuendum?

*Num Consensus Patrum quinquesecularis æque ac Scriptura
 S. S. Theologiæ principium sit?*

Cum enim de hoc Patrum consensu ejusque in hodierna Ec-
 clesia autoritate hætenus Nostrates tam cum Pontificiis
 quam cum aliquot Nostratum inter se contentionsis ferram reci-

procarint, placet aliquid distincti hac de controversia hic ponere, ac primo ejus indagare ortum, dein formare quaestionis statum, deniq; quaestionis momentum indubitatis confirmare argumentis.

§. II.

Primus, qui hac de re controvertendi ansam dedit, fuit *Vincen-
tius*, natione Gallus, natus quippe Tulli Leucorum in prima Bel-
gica, primo militiam secularem sectatus, deinde Monachus &
Presbyter factus coenobii in Insula Lyria, condidit eximjum libel-
lum adversus haereses sub nomine *Peregrini*, qui hodie sub hoc ti-
tulo existat: *Commonitorium Vincentii Lirinensis natione Galli pro
fidei Catholicae antiquitate & universitate adversus profanas omnium
haeresium novitates.* Commonitorium vocatur, quod in eo à Ma-
joribus tradita apud Ecclesiam deposita referantur, quæ si forte ali-
qua ex parte memoria excidant, hic liber oblivionis ejus debeat esse
commonitorium. *Stephan. Baluzius* Not. ad hunc libellum p. m.
279. edit. Gantabrig. scribit, *heic significare quoddam scriptio-
nis genus, cujusmodi sunt adversaria, ad sublevandam memoriam ejus,
qui rem quam piam cupit habere semper in memoria, tanquam à
commonendo.* Ipse *Vincentius* mentem suam satis expressit in præ-
fatione libelli, ubi ait, *se sublevande recordationis, vel potius obli-
vionis sua gratia commonitorium sibi met passse.* Scopus autem li-
bri est, ostendere arma adversus haereses, videlicet S. Scripturam
canonicam, & Ecclesiae Catholicae omnium seculorum consen-
sum: ita enim cap. 1. scribit: *Qui in fide recta vult permanere inte-
ger atque sanus, munire eam duobus modis debet (1.) divinae legis au-
toritate, (2.) Ecclesiae Catholicae traditione.* Cujus rationem statim
subjungit c. 2. *Quia, inquit, Scripturam S. pro ipsa sua altitudi-
ne non uno eodemque sensu universi accipiunt; sed ejusdem eloquen-
tia aliter atque aliter alius atque alius interpretatur; ut pene quot
homines sunt, tot illinc sententiae erui posse videantur. Aliter nam-
que illam Novatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Dona-
tus exponit, aliter Arius, Eunomius, Macedonius, aliter Appollina-
ris, Priscillianus; aliter Jovianus, Pelagius, Coelestinus, aliter po-
stremo Nestorius. Et idcirco dicit, multum necesse esse propter tan-
tam variis erroris anfractus, ut prophetica & apostolica interpretatio-
nis*

nis lineæ secundum Ecclesiastici & Catholici sensus normam diri-
gatur.

§. III.

Hunc Vincentium Lerinensem Papistæ imitati sunt, & duo con-
stituere fidei Christianæ principia; Unum scilicet verbum Dei scri-
ptum; alterum verbum Dei non scriptum aut traditionem Eccle-
siæ, quam pari cum Scriptura pietatis affectu esse recipiendam do-
cet Concilium Tridentinum sess. IV. decreto de Canone Scripturæ. Be-
canus lib. 1. Man. cap. 2. statuit Ecclesiam Vet. Test. habuisse præter
verbum Dei scriptum traditiones, Christi & Apostolorum voce
traditas, & per continuam successionem in Ecclesia conservatas.
confer. Bellarm. lib. IV. de verbo Dei non scripto c. 2. distinguit tra-
ditiones divinas ab Apostolicis. Illas dicit, quæ acceptæ sunt à
Christo Apostolos docente, & nusquam in divinis literis inveni-
untur. Has, quæ ab Apostolis institutæ sunt, non tamen sine as-
sistentia Spiritus Sancti & nihilominus non extant scriptæ in eorum
epistolis. confer. lib. II. de Christo. c. 2.

§. IV.

Ut igitur quid in quæstionem veniat, recte sciatur; (I.) Non Status
quæritur de traditione in sensu Patrum, quibus quandoque S. Scri-
ptura & traditio perinde dicta fuit. (II.) Neque negamus, dari tra-
ditiones in Ecclesia N. T. quæ nonnullis Autoribus Ecclesiasticæ
dicuntur, præsertim de ritibus & disciplina Ecclesiastica, quæ si
verbo Dei non adversentur, & ad ædificationem Ecclesiæ faciant,
servandæ sunt, pro libertate tamen Ecclesiæ. (III.) Nec illas nega-
mus, quas Apostoli olim instituere & Ecclesiis tradidere, de rebus
sua natura indifferentibus. (IV.) Non quæritur: An sit principium
& norma sub certo respectu & quibusdam quasi limitibus. e. gr.
confessiones, doctrinæ corpora, utpote A. Confessio & cæteri libri
symbolici sunt norma & regula, non simpliciter, sed sub certo re-
spectu. vid. Quensted. supra l. c. p. 46. in fine. (V.) Non quæritur;
An consensus Patrum præbeat argumentum probabile & secunda-
rium ad destruendas hæreses? id non inficiamur. Quemadmo-
dum alias in argumentis ab autoritate humana desumptis, magnam
merentur fidem, quæ nituntur consensu omnium hominum, quip-

pe cui moraliter repugnat subesse falsum; ita argumenta à Con-
sensu Patrum desumpta majorem mentur fidem. Qui etsi homines
& ea propter ab errandi periculo non immunes extiterint, tamen
cum viva veræ Ecclesiæ membra fuerint, per divinas promissiones
fieri non potuit, ut omnes in tradenda Christiana fide fallerent aut
fallerentur. Denique (VI.) nullalis est de hoc: An Ecclesiæ uni-
versæ inde ab Apostolorum temporibus minimum ad V. usque se-
culum consentiens testimonium si haberi possit, certo & infallibi-
liter verum sit? Quod de antiqua non solum, sed & hodierna asse-
ritur Ecclesia, vigore promissionum in S. Scriptura Ecclesiæ facta-
rum, quas utraque habet & vetus & hodierna; ut quando Christus
dicit, *portæ inferorum* (ad quas etiam pertinent hæreses) *non præ-*
valebunt, Matth. XVI. 18. confer 1. Tim. III. 16. ubi Ecclesia *firma-*
mentum & columna veritatis dicitur. Hæ & similes promissiones
non restrictæ sunt ad certum locum & tempus; siquidem Christus
non per V. secula, sed per omnes seculorum tractus usque ad om-
nium seculorum finem se suo Spiritu affuturum promisit. Un-
de & suo modo hoc fidei principium statui posset. Quicquid e-
nim hodiernum Ecclesia Catholica unanimiter docet in doctrina
fundamentali, id ipsum est credendum. v. gr. in toto Christiano
orbe, ab ortu usque in occasum, à Septentrione usque in meridi-
em, nulla est Ecclesia, nec Lutherana, nec Reformata, nec Pon-
tificia, nec Græca, quæ non statuât Christum esse verum & essen-
tialem Deum cum Patre & Spiritu S. adorandum, excepto Serveto,
paucisque ejus consortibus in Polonia, Lituania, & Transsylvania
sparsis. Itaque dogma Serveti, quod à Catholica Ecclesia disso-
num, & erroneum est. E contra hinc tale quasi principium fluit:
Quicquid vera & particularis Ecclesia seorsim docet ab omnibus cete-
ris dissonum, hoc ipsum erroris est suspectum. Jam e. gr. sola Rom.
Ecclesia Pontifici infallibilitatem & supremum orbis dominium
adserit; cui contradicunt Ecclesiæ Græcæ & reliquæ occidentales
omnes. Ergo hoc dogma valde est ruinosum & de errore suspe-
ctum. Ejusmodi dogma quoque est communio sub una specie,
quod non habet ulla Ecclesia in toto terrarum orbe præter Roma-
nam. Similiter eodem modo *Anabaptistæ* stringuntur. Negant
hi

hi infantes baptismi capaces esse, sed in contrarium est totius hodiernæ Ecclesiæ praxis, de qua Megalander noster Lutherus tom. 2. epist. ad Philipp. Melancht. *singulari miraculo factum est, quod unus hic articulus de Pedobaptismo sive de pueris baptizandis ne ab ullo quidem heretico fuerit negatus. Totius enim orbis Christiani confessio est adhuc constans; infantes esse baptizandos.* Huc accedit, quod Augustinus sapienter effatur: *disputare contra id, quod universa facit Ecclesia, insolentissimæ infamiæ est.* Hæc hæctenus in transitu. Fixum itaque immotumque manet, quod Ecclesiæ universæ testimonium, si haberi possit, certo & infallibiliter verum sit. Videtis Vener. Th. B. *Job. Musæi tract. de S. Scriptura, quæst. 4. p. m. 333.*

§. V.

Verum hoc unice cum Adversariis in controversiam venit: *An, Contrò quod Patres in suis, quæ supersunt scriptis consentienter tradunt, ex versâ mō apostolica traditione, sive ex quodam Dei verbo non scripto, profementum. Etum sit, & hinc certitudinem habeat infallibilem, atque adeo sit principium credendorum æque certum atque ipsum Dei verbum scriptum? Quod Pontificii asserunt, Nostrates vero negant suamque negativam sententiam sequentibus argumentis muniunt.*

§. VI.

Ubi nullum in antiquitate Ecclesiastica apparet vestigium traditionis Apostolicæ defensu Scripturæ vero Ecclesiæ ejusque Doctōribus concreditæ; ibi nec ulla unquam existit talis traditio Apostolica. Jam vero nullum in antiquitate Ecclesiastica apparet vestigium traditionis Apostolicæ &c. Ergo Major est evidens. *Mi-primū, nor tam diu stat vera & firma, donec ab Adversariis contrarium monstratur, quod vero hæctenus ipsis factu impossibile fuit.*

§. VII.

Si Patres sensum Scripturæ acceperunt ab Apostolis, *vel acceperunt eum vel implicite, cum verbis S. Scripturæ, ut accipientes ab Apostolis verbum Dei scriptum, porro mediantibus verbis etiam acceperint ejus sensum verum: vel acceperunt eum per peculiarem à verbo Dei scripto distinctam traditionem.* Si prius, nihil causæ est, cur certitudinem traditionis Ecclesiasticæ referant in traditionem

Apo-

Apostolicam, cum, juxta hanc quidem sententiam, Patres Veteres Scripturæ sensum, perinde ut nos, ex verbis illorumque vi & indole significandi acceperint, & quemadmodum Patres singuli in eruendo ex verbis Scripturæ sensu errare potuerunt; ita nec illorum consensus in eruendo verborum sensu simpliciter infallibilis est, quamvis vero simile sit, eos, cum non essent falsis opinionibus præoccupati, accepisse Scripturarum verba absque detorsione, eo sensu, quo naturaliter legentis intellectus pro ratione contextus supra ea fertur, & quem verba in suo contextu spectata legentis intellectui ingerunt, tam consentienter Scripturam explicantes non errasse. *Sin posterius*, redit, quod diximus, hujus traditionis Apostolicæ de sensu Scripturæ, quæ ab ipsis Scripturis distincta sit, nullum in antiquitate Ecclesiastica vestigium extare; quæ proinde jure merito habetur pro commento. Et posito, non vero concessio, dari ullas de rebus creditu factuve necessariis revelationes dogmatum, præter has, quæ in Scripturis canonicis V. & N. Testamenti continentur, eæ tamen munus principii cognoscendi in Theologia obire non possent. Ut enim revelatio divina principii cognoscendi munus obire possit, requiritur, ut immediate à veritate prima dependeat, eaque Spiritu S. inspirante vel voce proponatur, vel olim in literas relata fuerit, & iisdem comprehensa etiamnum extet: alias enim auctoritatem & certitudinem divinam non obtinebit. Nam modus proponendi revelationes divinas per notitiam, studio humano acquisitam, extra erroris periculum non est: cum nostra opera & studium, quod in iis cum addiscendis & conservandis, tum docendis & propagandis collocamus, falli & fallere possit. Viri Θεόπνευστοι autem, qui eas ex immediata inspiratione Spiritus Sancti proponant, & incorrupte ad posteritatem transmittant, inde à sedecim seculis in Ecclesia desierunt. Neque est, quod Pontificii obtendant, divinas revelationes non scriptas proponi & transmitti ad posteritatem per Ecclesiam æque infallibilem, atque per viros Θεόπνευστος: cum Ecclesia sit columna & stabilimentum veritatis 1. Tim. III. 15. & habeat promissionem, quod portæ inferorum ei non sint prævalituræ Matth. XVI. 18. Hoc enim verum est de Ecclesia, in quantum superstructa est super fundamentum

mentum

mentum Apostolorum & Prophetarum, angulari lapide existente Jesu Christo, Ephes. II. 19. quæ proinde columna est & stabilimentum veritatis, vi Scripturæ Propheticae & Apostolicae, cui superstructa, atque adeo in iis proponendis & propagandis revelationibus, quæ in Scripturis Prophetis & Apostolicis invenitur, infallibilis sicque columna & stabilimentum veritatis est. Plura argumenta quæ magno numero extant apud alios, præsertim Quenstedt in Syst. Th. & Musæum in Colleg. Controv. Disp. VI. quæst. 2. p. 60. sponte prætereo. Cæterum quod ad *Vincentium Lirinensem* attinet, speciatim, ejus auctoritatem hic nullam, & regulam ab eo positam, solidam esse, dudum docti ostenderunt, nec approbarunt eam veteres, sed potius rejecerunt, cum propter Sectam, quia ex Massiliensibus Pelagianis fuit, & vitium affectus, quo erga *Augustinum* flagravat, tum propter ἀκαταληψίαν, qua laborabat ejus regula in definiendo in definiendo subjecto & prædicato, propter defectum possibilitatis in subjecto & objecto, finis denique & utilitatis solidæ, prout *D. Hulsemannus* ostendit prolixè & accurate Prælect. in Form. Concord. Artic. XVI. S. VI. p. 876. f. & in *Patrologia* sive Appendice pag. 1073 f.

QUÆSTIO.

§. I.

Quod superest, data hac occasione non possum non tangere controversiam inter Theologos nostros agitatam, licet vix decere videatur meam ætatem, ut vel eam enarrem, vel arbitrium me interponere audeam. Quæritur:

Num consensus Patrum quinquesæcularis possit vel debeat dici S. S. Theologiae Principium cognoscendi secundarium?

HÆc alias inter controversias, quæ inter Theologos Helmstadienses & Lipsienses, Wittenberg. aliasque Academiæ A. C. sunt agitatae, fuit fere prima, & adeo fervide tractata, ut vix ac ne vix quidem schisma caveri potuerit: Nam *priores* ob hujus quæstionis assertionem Novatores audiverunt, *posteriores* vero ob fortem ejus negationem se γνησίως Lutheranos Theologos vocarunt. Tantæ contentionis originem saltim indagare, ejusque dein fidem

C

ten-

tentare vel optare potius, quam scintillulas sub cinere quasi hactenus latentes excitare, mihi forte licebit.

§. II.

Quod igitur infelicem litis inter tot tantosque Theologos originem spectat, ejus hæc occasio fuit. D. *Georgius Calixtus* Professor sub initium seculi proxime lapsi Helmstädiensis, Vir inter eruditos sui seculi non ultimus, Commonitorium *Vincentii Lirinensis*, cujus supra mentio facta, cum *Augustini* libellis de doctrina Christiana typis imprimi fecerat, & proæmio adornatum studiosis Theologiæ commendandum censuerat. Quæ res primum omnium *Barthold. Nibesium*, in Belgio tum temporis sacrificulum, ægre admodum habuit, præsertim cum Calixtus illius *Artem novam*, novamque methodum agendi contra hæreses nostrævi proscriberet. Unde B. Calixtum variis convitiis petiit. Videtis Calixti digress. p. 126. *Bachanderey ist es / daß ihr Vincentium wider uns habt truzen lassen* &c. Sed Calixtus hunc Nibesium ex testimoniis S. Scripturæ, nec non antiquitatis Ecclesiasticæ, juxta Vincentii commonitorium, solide refutavit. Septimo post anno MDCXXXVIII. Pastor aliquis Hannoveranus *M. Statius Buscherus* in Theologos Helmstädienses, edito libello sub titulo: *Crypto-Papismus nova Theologia Helmst.* insurrexit, in quo dictos Theologos, quod in confutandis hæresibus secundum Vincentii Lirin. morem non ad solam Scripturam, utpote unicam fidei normam, sed & ad prisicæ Ecclesiæ traditionem se reciperent, erroris papalis arguit, quem in Calixti Epitome Theol. mor. Digressionem de arte nova, Proæmio in Vincen. Lirin. & aliquibus illius & *Conradi Horneji* disputationibus se invenisse significat, & à corpore doctrinæ Julio, quod se observaturos jurassent, eos discedere dixit. Anno autem MDCXLI. uterque D. *Calixtus* & D. *Hornejus* scriptum Apologeticum Anti-Buscherianum publicant, cujus inscriptio hæc erat: *Gründliche Widerlegung eines unwarhafften Gedichtes* &c. in quo objectos sibi aliisque errores diluere studebant. Sed cum morte præmatura M. Statii Buscheri controversia hæc sensim defervescebat, & aliæ interim controversiæ Helmstädiensibus intendebantur, videlicet de necessitate B.O. cum Hornejus aliqua in Disput. anno MDCXLI. habita

habita de nova justificarum vita, & Calixtus in digress. de arte nova statuisse, quod Bona opera sint ad salutem necessaria. Anno MDC XLVIII. occasione cujusdam Disput. à Latermanno de Gn-
tia & lib. Arbitrio habitæ, hæc controversia de principio Theol. co-
gnoscendi secundario recruduit, & Helmstadiensium scripta à Li-
psiensibus, Wittenberg. Jenens. &c. virgula censoria castigata fue-
runt & accusata, quod in Remp. Christianam novitates Form.
Concordiæ, Corpori doct. Julio, ac Cathedri adversas invehe-
rent. Cujus reprehensionis impatiens Calixtus talia in Epist. ad
Wittenb. reposuit verba: *Ut brevibus totum negotium absolvam, di-
co & pronuncio, si quis, sive doctus aut indoctus, sive Clericus aut
Laicus, sive nobilis aut plebejus, asserat, & vulget, me Catechismo
per universas Ecclesias Augustanam Confessionem amplexas recepto,
non obscure contravenire, aut fundamenta aut bases doctrinæ Evange-
licæ labefactare, eum, inquam affirmo nequiter & flagitiose calu-
mniari & mentiri.* Quæ cum multis nimis dura viderentur, con-
tra Calixtum & Calixtinianos insurrexere, Wittenbergæ D. Calo-
vius, D. Scharffius, Lipsiæ D. Hulsemannus, Argentorati D. Dor-
scheus, Dresdæ D. Wellerus, alibique alii, qui publice & privatim
in cathedris & sacris suggestibus voce & scriptis eos confutarunt.
Quod funestum certamen diu inter Nostrates duravit, imo adhuc,
remissiori tamen modo, durat, quia in Systematibus locum habent
suum hæc controversiæ, ut satis constat.

§. III.

Controversia vero ipsa multis argumentis utrinque & oppu-
gnata & defensa est, è quorum numeris quædam duntaxat hic refe-
ram, & quidem tali ordine, ut primum quidem Wittenbergensium
aliorumque objectiones ponam, deinde vero etiam Helmstadien-
sium Responsiones subjungam.

I. Argumentum à parte Wittenberg. continet gravem accusa-
tionem magni criminis in S. Scripturam commissi, quod in forma
fortassis tale esset:

*Quæcunque assertio in Deum ejusque verbum impiam vibrat,
manum, & cum manifesta injuria S. Scripturæ est conjuncta;
illa ex nostra Orthod. Ecclesia est exterminanda.*

*Atqui hæc assertio Helmstadiensium Theol. consensum scil. Pa-
trum*

trum quinque secularem esse principium Theologiæ fideique Christianæ secundarium, est talis. Ergo.

Minor sic probabitur: quoniam illa sententia, quæ S. Scripturæ aliud à latere adjungit principium, eam non amplius unicum, perfectum & adæquatum fidei nostræ principium esse finit, ejusque autoritatem, perfectionem, sanctitatem &c. maxime diminuit & lædit.

Huic argumento Helmstadienses sequenti obviam iverunt responso; Distinguendo inter principium cognoscendi Theologiæ primarium & secundarium: cujus distinctionis fundamentum inde probare contendebant. Quemadmodum, ajebant, Johannes XII. Apostolos vocavit XII. fundamenta Ecclesiæ, Apoc. XXI. 14. *Et murus urbis habebat fundamenta duodecim, in quibus erant duodecim nomina Apostolorum Agni*, cum tamen Christus Jesus unicum Ecclesiæ fundamentum sit 1. Cor. III. v. 11. & per illud Christo nihil derogatur, si constituatur, ipsa Scriptura S. duce, duplex Ecclesiæ fundamentum, *primarium aliud*, quod ex se solidum est, veluti rupes aut petra, in qua ædificium exstructum est, & hujus instar est Christus; *aliud secundarium*, quod non ex se, sed ex alio fundamento soliditatem habet, ut lapides, qui immediate super petram ponuntur, & hoc modo Apostoli Ecclesiæ sunt fundamenta: Ita quoque nihil obstabit, si unico Theologiæ principio & normæ S. Scripturæ adponatur, aliud adhuc principium, scil. secundarium, ei subordinatum.

§. IV.

II. Argumentum à defectu hujus prisce Ecclesiæ consensus, in forma sic audiret:

Si Consensus Ecclesiæ Vet. nec ex Scriptis fidelium Veterum, nec ex Conciliis Oecumenicis haberi potest, sequitur, quod nec ipse Theologiæ principium esse possit.

Atqui prius est, &c. Ergo & posterius. Prius probatur (I.) quod non ex Veterum fidel. scriptis doceri possit consensus; quia non omnes Dd. fidem suam publicis scriptis contestati sunt; nec Laici, qui tamen majorem Ecclesiæ partem constituunt, & per voces, cum jam dudum in cineres & favillas resoluti sint, nec per libros, cum indocti fuerint, & ad libros condendos plane inidonei, de sua fide

fide

fide nos edocere possint. (II.) Neque ex Conciliis Oecum. ostendi potest; quoniam nullum concilium universam Ecclesiam perfecte repræsentare quivit.

§. V.

Adversus hæc Helmstadienses sic defendere suam sententiam ausi sunt: Consensum Laicorum præstolari, impossibile esse, nec tamen aliud Apostolos docuisse, aliud fideles credidisse, sive aliam fidem Doctorum fuisse, aliam rudiorum, v. gr. in prima Ecclesia Clemens Romæ docuit, Ignatius Antiochiæ, Polycarpus Smirnæ, Irenæus Lugduni in Gallia; quis autem, nisi stolidus, existimet, aliud Dd. illos in Ecclesiis suis docuisse, aliud Ecclesias ipsas stauruisse? Et si hoc modo Consensus omnium ac singulorum individuorum inquirendus esset, & ostiatim ad fidem colligendam circummeundum, v. gr. quid credat Petrus, quid Johannes, quid Maria &c. quid vir, quid uxor, quid filius & filia, servus & ancilla &c. vix ullius particularis multo minus totius universalis Ecclesiæ consensus haberi potest. Ad consensum igitur Vet. Eccl. habendum sufficit, inquiunt, scripta Dd. in numerato habere. (II.) Quod ad alterum de Conciliis attinet, falsum esse, ajunt, de ipso quidem Concilio Niceno, quod præ reliquis velut inter ignes Luna minores emicat; etsi enim, teste *Eusebio*, ex omnibus Ecclesiis Europæis, Africanis & Asiaticis præcipui quique Doctores Niceæ convenerint; non tamen esse verisimile, 318. illos Patres repræsentasse totam Ecclesiam, ita ut nullius Ecclesiæ in toto orbe consensus desiderari potuerit; sed eo non obstante, ex Oecumen. Synodis doctrinam totius Ecclesiæ recte æstimari dicunt, quia finitis conciliis Ecclesiæ omnes particulares, tardius aliæ, aliæ citius in Symbola illa & acta conciliaria consenserint. Ita Synodum Milevitanam, contra Pelagianos & Arausicanam contra Semi-Pelagianos, coactam, fuisse quidem Synodos particulares vel provinciales, sed & ex his, licet universam Ecclesiam nullo modo repræsentarint, doctrinam tamen V. E. de gratia Dei & Libero Arbit. æstimari posse, quia duabus illis Synodis tota postmodum Ecclesia subscripserit.

§. VI.

III. *Argumentum Witteberg.* & aliorum Anti-Syncretistarum hoc est: Omne principium est prius, si non tempore, saltem natu-

ra, principato. Atqui Consensus V. E. non est prior Theologia & fide Christiana. Ergo. Major est evidens ex ratione. Minor probatur; quia Theologia & fides Christiana in sacris literis jam erat fundatissima, antequam consensus ille Patrum Orthodoxorum & Martyrum candidatus ille exercitus extaret.

Adversus hoc Helmstadienses tali modo se defendere conabantur; (1.) Majoris universalitatem inficiando & instando: Pater in divinis est principium & Filius principatum, nec tamen sequitur, Patrem esse vel tempore vel natura Filio priorem. (2.) Resp. confundi principia constitutiva, à quibus res in esse suo vel in fieri dependet, cum principiis cognoscendi. Jam si fiat argumentum: O. principium essendi vel constit. est vel natura vel tempore prius suo principato. Consensus V. E. neutro modo est prior Theologia &c. Ergo nec principium essendi est. Concesserunt totum; cum impium sit Ecclesiæ jus condendi novos fidei articulos vel constituendi attribuere. Sicut enim in civili Republ. leges condere penes Summum est Magistratum; ita in hac Ecclesiastica Hierarchia leges ferre uni Christo competit. At si de cognoscendi principio sermo sit, disparem esse rationem. Neque enim necesse esse, ut principia cognoscendi sua principata, sive temporis sive naturæ prioritate antecedant; sicut fumus sit principium, è quo cognoscimus ignem; fumus tamen nec tempore, nec natura prior sit igne. Ignem enim in pleno suo esse constitui oportere, antequam fumus inde ascendat. Item ut Creaturæ sint, principium, è quo cognoscimus Deum, veluti solem in aquis per reflexionem; creaturas tamen non ideo esse priores Deo, nec tempore, nec natura. Itaque in cognoscendi principiis prioritatem quoad nos sufficere, & Minor in argumento labefactatur. Hæc pauca, quæ ipsam tetigerunt litem, hic enarrasse, sufficiat, qui plura scire desiderat, consulat Scripta ab utraque parte edita.

§. VII.

De Mediis hanc litem componendi pauca dicam, vel referam potius ex aliis, cum juvenis non sit authoritative loqui. Meliora autem vix inveniri posse puto iis, quæ accuratiss. ille Theologus *Joh. Musæus* *ἄνθ' ἐν ἀγίοις* proposuit, quippe qui in hac controversia non parum sudavit. Videtis ejusdem *Quæst. Theolog. de Synecr.*
& S.

& S. Script. Quæst. 4. p. m. 413 Unde, mutatis mutandis, hic quædam subjungere non inutile erit.

I. In sopiendis religionis dissidiis prima cura esse debet de removendis à controversiæ statu capitibus doctrinæ, quæ inter partes dissidentes controversa non sunt, sed utrinque conceduntur. De ratione enim controversiarum est, quæ quidem à partibus veritatis amantibus, non à Sophistis, veritatem susque deque habentibus, victoriæ causa suscipiuntur; ut versentur in sententiis contradictoriis, & quod alterutra pars affirmat, id altera neget, idque secundum idem sensuque & respectu eodem, secundum quod, & quo sensu respectuque pars altera negat. Hoc enim requirunt contradictionis leges, quæ ubivis in amabili de veritate discursu observandæ sunt. Quod vero in præsentī lite, uti fas esset, inter dissidentes observatum non fuisse, Dd. Helmstadienses ipsi obtestantur contra *M. Stat. Buscherum*, qui vocem *traditionis*, qua memorati Theologi cum Vincentio usi, per German. *Menschen-sagung* reddiderat, eoque modo Helmstadienses criminis arguerat, *Der Kirchen-Sagung und Menschen Gesetz ist/ daruff die Helmstädter ihren Glauben gründen.* Hi vero se excusantes protestantur inversum controversiæ statum: *Tradere*, inquiunt *b. l.*, non est aliquid constituere in fide, sed vel in alterius sinum aut manum dare, sive docere. Et *traditionem Ecclesiæ*, quam Vincentius fidei principium constituit, idem esse ac Ecclesiæ testimonium & consensum, quo eadem illa, quæ in sacris proponuntur, comprobentur. Ita Irenæus, antiquissimus post Apostolorum tempora Scriptor, fidem Symbolo Apostolico comprehensam vocat aliquam traditionem. Et sic multum persæpe de voce dimicatur, ubi de re nullum est dissidium.

II. Altera cura in componendis religionis dissidiis debet esse de momento quæstionis controversæ, sitne ea quæstio fidei? an circa fidem? an denique fidem plane non attingat? Non enim omnes quæstiones Theologicæ ejusdem sunt generis: sed inveniuntur multæ, semperque inventæ sunt, de quibus salva cum unitate fidei, tum charitate dissensiones in Ecclesia, etiam inter sinceros & minime suspectos Doctores, extitere, & qui nulla in quæstione dissentientem ferre velit, is vel *ἀπόστα τῆς διαβολίας*, labo-

laborabit, & momenta rerum ac quaestionum expendere & di-
gnoscere non poterit, vel infallibilitatem in enodandis quaestio-
nibus controversis aut dominatum in alios Theologos omnes te-
merario ausu fastuve Papali sibi arrogabit, & schisma pariet. Sci-
te noster *Gerhardus* Tom. V. Loc. de Ecclesia p. 1095. edit. in 4to.
Distinguendum inter UNITATEM ABSOLUTAM, PERFE-
CTAM & dissensionis omnis expertem, quae in Ecclesia trium-
phante demum habebit locum, & inter UNITATEM FUNDA-
MENTALEM, quae in consensione principalium articulorum
consistit, licet de nonnullis fidei capitibus minus principalibus,
vel de ceremoniis, adiaphoris, vel etiam de interpretatione quo-
rundam Scripturae locorum controversiae incidant. Ac talis est
illa unitas, quae in Ecclesia militante locum habet. In ea enim
nunquam reperitur tanta concordia, quin dissensionibus quibus-
dam sit permixta. Est autem extra controversiam, quod ob dis-
sensum in quaestionibus, ad fidem non pertinentibus, scandalosas
lites excitare, Ecclesiae pacem turbare & unitatem scindere non
liceat. Cum vero quaestiones litem hanc praesentem concernen-
tes fundamentum fidei non incurrant, sed in charitatis leges hi-
duntaxat impingant, qui affirmativam illis falso tribuunt, quod
Museus accuratiss. Theol. c. l. p. 375. §. XXXVIII. luculenter mon-
stravit. Itaque eo magis optandum est, ut hoc dissidium compo-
natur, quo minus fidei nostrae orth. fundamentum concernit. Huc
non incongrue adducere forte possum verba facundissimi Ethnici
Ciceronis: Ad pacem hortari non desino, quae vel injusta utilior
est, quam justissimum bellum. Salvator noster beatos pronunciat
εἰρηνοποιεῖς, Matth. V. 9. Paulus commendat τὸ ἀληθεύειν ἐν ἀγά-
πῃ καὶ εἰρήνῃ, Rom. XII. 18. Eph. IV. 15. Ebr. XII. 14.

Faxit ergo Deus Pacis & Charitatis, ut omnes unanimes secundum
suum praecipitum & sanctissimum beneplacitum ac verbum verita-
tis infallibile, quodvis inutile dissidium fugiamus, & ubi ubi
possibile, quantumque in nobis est, omnibus cum
hominibus pacem habeamus! Amen.

S. D. G.

Coll. diss. v. 195, misc. 35